

წმინდა დიდმოწამე დედოფალ ქეთევანის დაბადების თარიღისათვის

შესავალი

ქეთევან დედოფლის ბიოგრაფიაში (ქ.ს.ე. 1986, გვ. 498) დაბადების თარიღი გამოტოვებულია, რადგან საისტორიო თუ ლიტერატურული წყაროების მიხედვით დადგენილი არ იყო.

ლევან მეფის ძემ, კახეთის მეფემ (1574-1605) ალექსანდრე II-მ (1527-1605), “ზაგრატოვანთა მეფედ შთამომავალთა თავადის აშოთან მუხრან ბატონის ასული, სოფ. მუხრანში დაბადებული **1587 წელს**” (სავანელი, 1857, 36), 14 წლის ქეთევანი შეაუღლა უფროსს შვილს (ქ.ს.ე. 1976, გვ. 498) დავით I-ს (გ. 21.X.1602) კახეთის მეფეს (1601-02), (ქ.ს.ე. 1978, გვ. 332), დავითის “ძალით მიტაცებულმა მეფობამ დაჰყო არა დიდხანს, მეფობდა იგი ექვსი თვე”. ორი წლის შემდეგ 1589 წელს (გ.ს.) შეძენილი შვილი კახეთის მეფე (1606-1648), ქართლ-კახეთის მეფე (1625-1632) თეიმურაზ I (1589-1663) შაჰ-აბასთან იზრდებოდა, როცა მისმა ბიძამ, მეფე ალექსანდრე II-ის გამაჰმადიანებულმა შვილმა კოსტანტინე I-მა (დაახლ. 1566-X.1605), რომელიც ასევე ბავშვობიდან იზრდებოდა ირანში, შაჰ-აბასის დავალებით და სპარსელების დახმარებით მოკლა მამა – ალექსანდრე II, ძმა გიორგი, რამდენიმე კახელი დარბაისელი, “არხიეპისკოპოზი რუსთველი, რომელიც ექადოდა მას საუკუნო შეგვნებითა მამის სიკვდილისა და სხვა ბოროტ მოქმედებისათვის მისისა” (სავანელი, 1857, გვ. 36) და თავი მეფედ გამოაცხადა. “ხალხმა იგი მეფედ არ მიიღო, კახელები აჯანყდნენ და 1605 წელს თავი მოკვეთეს (ქ.ს.ე ტ. 5, 1980, გვ. 612). აჯანყების სათავეში კახელებმა ქეთევან დედოფალი ჩაიყენეს, მაშინ დედოფალი “31(32) წლის იყო, როცა მიიღო კახეთის მფლობელობა” (სავანელი, 1857). “ესრეთმა ქცევამ ქეთევანისამან, რომლითაც მიიღო მფლობელობა კახეთისა”, შედეგი გამოიღო: “შაჰმა სასწრაფოდ გამოუგზავნა ქვრივ დედას – ქეთევანს თეიმურაზი გასამეფებლად” (დე კასტელი, 1977, გვ. 74). თეიმურაზი გამეფდა 16 წლის ასაკში (1606) (ქ.ს.ე. 1979, გვ. 64). ეკურთხა ბოდბის ეკლესიაში.

თვრამეტი წლის ასაკში 1607/8 წელს თეიმურაზი დააქორწინეს მამია გურიელის ასულ ანაზე. შეეძინათ შვილები: ლევანი და ალექსანდრე. დედოფალი ანა გარდაიცვალა 1610 წელს. 1612 წელს თეიმურაზ მეფეს მეორე ცოლად შერთეს ქართლის მეფის ლუარსაბ II-ის უფროსი და თამარი (ხორეშანი, ვარდისფერა), უმცროსი და თინათინი კი ცოლად ჰყავდა შაჰ-აბასს. თეიმურაზ მეფე და ირანის შაჰი ქვისლები გახდნენ. “სანამ თამარს დედოფლად მოიყვანდა თეიმურაზი, შაჰ-აბასმა წინასწარ გააფრთხილა, მეორე და არ შეერთო, რადგან თამარიც მე მეკუთვნისო, მაგრამ ქართლის მესვეურებმა შაჰ-აბასის საწინააღმდეგოდ ურჩიეს ქვრივ თეიმურაზს თამარის შერთვა. შაჰ-აბასს გადაწყვეტილი ჰქონდა ლუარსაბის დაღუპვით ქართლის ტახტის კანონიერი მემკვიდრე გამხდარიყო, როცა ლუარსაბის მეორე დასაც მოიყვანდა ცოლად. თეიმურაზ მეფე ადრევე მიუხვდა ირანის

ბრძანებელს ვერაგულ ზრახვებს. თავის კახელ მეომრებზე დაიმედებულმა, შაჰის მუქარას სათანადო ანგარიში არ გაუწია. მაგრამ სწორედ კახელებმა არ ინდომეს შაჰ-აბასთან შებმა და თეიმურაზიც ცოლშვილიანად იძულებული გახდა თავი გაერიდებინა სიძესთან იმერეთში.

ა. ლამბერტი, ჯუდიჩე, პიეტრო დელა ვალე, დე კასტელი და სხვა ავტორები თეიმურაზ მეფის წინააღმდეგ შაჰ-აბასის განრისხების მიზეზად ერთხმად ასახელებენ თამარს, რომლის სილამაზეს შაჰ-აბასი სიყვარულით გაეხელებინა. თამარი გამხდარა ქართლ-კახეთის დაქცევა-განადგურების მიზეზი. ზემოთ აღნიშნული უცხო ავტორები “თამარს მეორე ელენედ გვისახავენ” (დე კასტელი, 1977, გვ. 74).

ისტორიული წყაროები საგარეო პოლიტიკაში, თეიმურაზ მეფეს რუსეთის ორიენტაციის მომხრედ ასახელებს და მის შაჰ-აბასთან დაპირისპირებას ამით ხსნიან. მოსკოვში დახმარების სათხოვნელად თეიმურაზის მიერ არაერთხელ გაგზავნილმა ელჩობამ (1615, 1616, 1624, 1635 და 1649) შედეგი ვერ გამოიღო. 1626 წელს თეიმურაზ მეფემ დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან პოლიტიკური კავშირის დასამყარებლად გაგზავნა ნიკოლოზ ჩოლოყაშვილი იგივე ნიკიფორე ირბახი (დახლ. 1585-1648). თეიმურაზი დახმარებას სთხოვდა ოსმალეთსაც, მაგრამ უშედეგოდ. 1658 წელს კი თვითონ გაემგზავრა რუსეთში სამხედრო დახმარების სათხოვნელად, მაგრამ მიზანს ვერ მიაღწია.

სპარსეთის აგრესიის წინააღმდეგ შეუპოვრად მებრძოლი მეფე-პოეტი ზედმიწევნით ფლობდა სპარსულ ენას (ქ.ს.ე. 1979, გვ. 641-42). თეიმურაზი ნახევარი საუკუნე ებრძოდა სპარსეთის ბატონობას საქართველოში, რითაც კახეთს დამოუკიდებელი არსებობა შეუნარჩუნა. ერის ინტერესები პირად ბედნიერებაზე მაღლა დააყენა. 74 წელს მიღწეულმა სიცოცხლე ასტრბადის ციხეში, პატიმრობაში დაამთავრა.

აღმოსავლეთში, სისასტიკით ცნობილი, ცბიერი შაჰ მუჰამად ხუდაბანდას ძე შაჰ-აბას დიდად წოდებული, შაჰ-აბას I-ლი დაიბადა 1571 წლის 27 იანვარს, 58 წლის ასაკში მოკლეს ზოგიერთის ცნობით 1629 წლის 19 იანვარს. 16 წლის ასაკში, ტახტზე ავიდა 1587 წელს, იმეფა 42 წელიწადი. იგი სამჯერ შემოესია საქართველოს: 1614, 1616, 1617 წლებში, კახეთის ქრისტიანული სამეფოს ყიზილბაშურ-მაჰმადიანურ სახანოებად გადაქცევის მიზნით. 1612 წელს შეუდგა ლაშქრობის სამზადისს, რადგან ქართლ-კახეთის ვასალობა აღარ აკმაყოფილებდა. 1613 წლის 16 ოქტომბერს სპარსეთის დიდი ლაშქარი ისპაანიდან საქართველოსკენ დაიძრა. შაჰმა ოსმალეთის სულთანს აცნობა, რომ ქართლ-კახეთის დასჯა ჰქონდა განზრახული. იგი კახეთზე ორი მხრიდან წამოვიდა 1614 წელს, მარტის თვეში. ისწრაფოდა ხელთ ეგდო კახეთის სამეფო (ქ.ს.ე. ტ. 1, 1975, გვ. 14).

მეთოდები

ვემყარებით წერილობითი წყაროების მონაცემების შეჯერების აპრობირებულ მეთოდს.

შედეგები

ქართული და უცხოური წყაროების ცნობების ერთობლიობაში განხილვამ საშუალება მოგვცა დაგვედგინა წმ ქეთევან დედოფლის დაბადების ზუსტი თარიღი.

მსჯელობა და დასკვნები

შაჰმა თეიმურაზს ერთგულების ნიშნად მძევლები მოსთხოვა. თეიმურაზმა მძევლებად 1613-14 წლებში, გაუგზავნა დედა ქეთევან დედოფალი და მცირეწლოვანი ვაჟები – ლევანი და ალექსანდრე. შაჰმა თეიმურაზიც იხმო. თეიმურაზი არ ეახლა (აბას I-ის ლაშქრობანი საქართველოში. ქ.ს.ე. ტ. 1, გვ. 16, თბ. 1975). შაჰ აბას I-ლი ქეთევან დედოფალზე 2 წლით უფროსი იყო, ხოლო თეიმურაზ I-ზე კი 18 წლით.

ქეთევან დედოფალმა 10 წელი დაჰყო სპარსეთში. შირაზში გაიგზავნა საპყრობილეში. შაჰმა “მიუწერა ბეგლარ-ბეგსა, რათა გაამაჰმადიანოს დედა თეიმურაზისა ქეთევან დედოფალი, და უკეთუ არა ჰყოს გმობა ქრისტესი, მოჰკლას ტანჯვითა”, ხოლო “მოიყვანა ძენი თეიმურაზისანი ისპაანს და გამოასაჰურისნა ქს ჩქვ (1620) ქრ ტ.ა. ალექსანდრე მოკუდა მით ხოლო ლევან იქმნა ხელ და ვიდოდა უპატიოდ, შემდგომად მოკუდა იგიცა” (ვახუშტი ბაგრატიონი, 1973, გვ. 401). ალ. სავანელის მიხედვით: “მეთათვის მეფისა ბრძანა დასაჰურისება 1620 წელს. ერთი მათგანი აღსრულდა მაშინვე, ხოლო მეორე შემდეგ სამისა წლისა”.

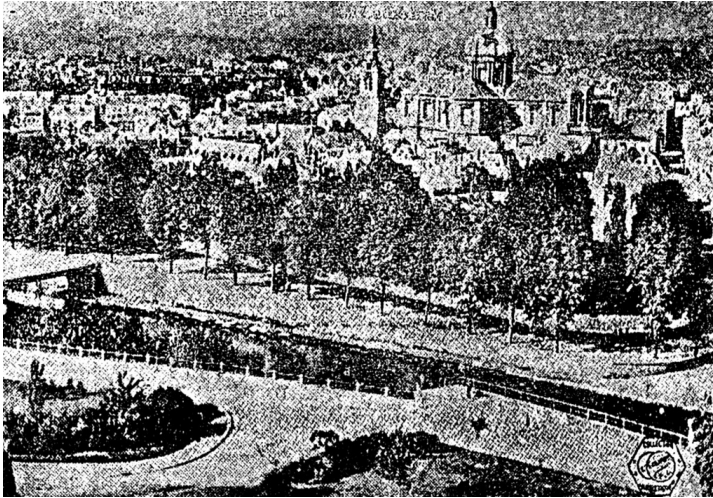
ქეთევან დედოფლის გარეგნობის შესახებ ცნობას იძლევა წმ. ავგუსტინეს ორდენის მონასტრის ბერი, დედოფლის თვითმხილველი **მამა ამბროზიო დუშ ანჟუში**, ვინც დაწერა: “ნამდვილი ცნობები უბრწყინვალესი ქეთევან დედოფლის მოწამეობრივი სიკვდილის შესახებ სპარსეთის სამეფოს დედაქალაქ შირაზში შაჰ-აბასის ბრძანებით, 1624 წლის 22 სექტემბერს”: “ეს ღვთისმოსავი ქალბატონი ტანდაბალი გახლდათ, დაახლოებით 40 წლისა იქნებოდა, ხელთ მლოცველის კვერთხი ეპყრა. შავად მოსილი, თავ-კისერსაც მოშავო პირბადით იფარავდა. პირმშვენიერი და დარბაისელი, არა მხოლოდ ერთი სამეფოს, არამედ მთელი იმპერიის მბრძანებლობის ღირსი იყო. უმწიკვლო და სასიამოვნო პიროვნება განსაკუთრებულ სიხარულს ჰგვრიდა მხილველთ. მისი ლამაზი, დიდი შავი თვალები ირეკლავდნენ ყოველივეს, რაც მის სულში ხდებოდა, ვინაიდან ღვთის მსახურთა სულში დაბუდებული ღვთიური მადლი სახეზედაც გამოაშუქებს ხოლმე”.

ქართულ საისტორიო და ლიტერატურულ ძეგლთა შორის, ალ. სავანელის ნაშრომი, გამოქვეყნებული 1857 წ. ჟურნალში “**ცისკარი**”, ერთადერთია რომელშიც დედოფლის დაბადების თარიღი არის მოყვანილი. ჟურნალის 1857 წლის დეკემბრის ნომერში დაბეჭდილია ალექსანდრე სავანელის – “ცხოვრება ქეთევან დედოფლისა”, სადაც დაბადების თარიღად აღნიშნულია – **1573 წელი**.

ქეთევან იყო ასული თავად აშოთან ბაგრატიონისა, მეფეთ შთაშობაგლობისა. იშჳა იგა 1573
წელსა სოჲელს მჳსწანს.

დედოფლის გარეგნული შეფასების დროს ანჟუშის მიერ წლოვანებაზე ნათქვამი: **“დაახლოებით 40 წლის იქნებოდა”**-ო, იმის მანიშნებელია, რომ წამების დროს, **“ტანდაბალი ქალბატონი” 11 წლით ახალგაზრდად გამოიყურებოდა.**

40 წლიანი წლოვანება დღემდე შემორჩა და დამკვიდრდა ლიტერატურაში, დედოფლის ულმობელი წამების თარიღმა დაჩრდილა დაბადების თარიღი. ამიტომ ყურადღებიდან გამორჩათ დაბადების თარიღის აღნიშვნა.

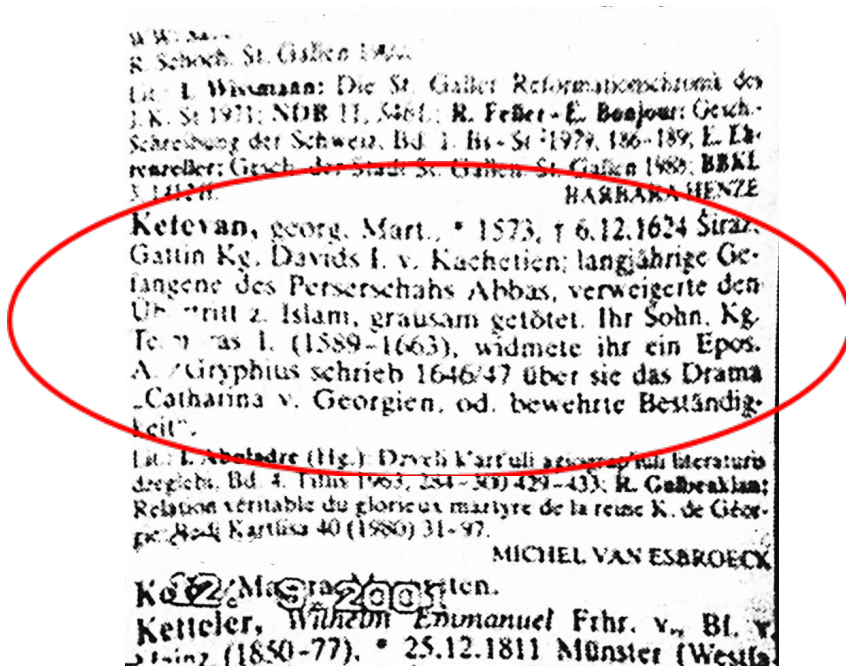

ბელგიელების ციხე ნამიური. შენობების წინა რიგში მოსჩანს ტაძარი, სადაც საუცხოო აკლდამაში, საუცხოოდ აგებულ მავზოლეუმში ქეთევან წამებულის წმინდა ნაწილები ასვენია

1914 წლის 27 აგვისტოს, გაზეთ **სახალხო ფურცლის**, 73 ნომრის მესამე გვერდზე, ცნობაში – **„ქალაქი ნამიური**“, ტაძრის სურათთან ერთად წერია: **„გერმანელებმა აიღეს ბელგიელთა ციხე-სიმაგრე ნამიური. აქ ადგილობრივ კათოლიკეთა ტაძარში საუცხოვო აკლდამაში ასვენია წმ. ნაწილები ქეთევან წამებულისა. როგორც ვიცით ქეთევან წამებული სპარსეთში აწამეს და აჰკუწეს. ამ დროს თურმე აქ იყვნენ იეზუიტები – მქადაგებელნი. მათ გამოსთხოვეს წმ. ნაწილები სპარსელებს და წაასვენეს ბელგიაში, სადაც დაასვენეს ნამიურში და საუცხოვო მავზოლეი აუგეს შიგ ტაძარში“.**

2001 წლის გაზეთ **„მრევლის“**, ნომერ 8-ში, ავჭალის წმ. ქეთევან წამებულის ეკლესიის **წინამძღვრის გიორგი რაზმადის** პუბლიკაციაში: **„ამიტომ მოგვეფარა თვალს ეს უდიდესი სიწმინდე“**, მოყოლილია მამა გიორგის და ბატონ **დავით ქორიძის** სპეციალური ვიზიტის შესახებ, ბელგიის ქალაქ ნამიურში წმ. ქეთევან წამებულის წმ. ნაწილების მოსანახულებლად და ახალი მასალების მოპოვების მიზნით. მათ ბრიუსელში, ბოლანდისტების მთავარი ცენტრის არქივში მიაკვლიეს ორ საარქივო მასალას. ერთ-ერთი მასალის ქსეროასლის გაზეთში გამოქვეყნებამ მიიქცია ჩვენი ყურადღება, სადაც წმ. ქეთევან დედოფლის დაბადების თარიღია აღნიშნული: **„Mart* 1573“**, წამების თარიღთან ერთად. დაბადების თარიღი იგივეა, რაც

ალექსანდრე სავანელის პუბლიკაციაშია მოცემული – 1573 წელი იმ განსხვავებით, რომ აქ დაბადების თვეა მინიშნებული, ხოლო თვის რიცხვი ვარსკვლავითაა აღნიშნული, ანუ გამოტოვებულია.

გამოქვეყნებული წერილის გამო, ვესტუმრეთ მამა გიორგის ავჭალის წმ. ქეთევან დედოფლის ეკლესიაში და ვაცნობე, რომ მათ მიერ მოძიებული მასალა შეიცავდა ქეთევან დედოფლის დაბადების თარიღის აღმოჩენას.

2004 წლის 12 სექტემბრის გაზეთ „თბილისის უნივერსიტეტის“ ნომერ 32-ში, წმინდა დიდმოწამე დედოფლის ქეთევანის ხსენების დღისადმი მიძღვნილი პუბლიკაცია გამოვაქვეყნეთ სათაურით: „ჭეშმარიტი მაგალითი შთამომავალთათვის“ ქეთევან დედოფლის ახლად შექმნილი წმ. ხატით, სადაც სათაურის ქვეშ ეწერა: „2003 წელს შესრულდა წმინდა ქეთევან დედოფლის დაბადებიდან 430 წელი, ხოლო წელს მისი წამებიდან 380 წელი“. წერილში რამდენიმე მანამდე უცნობი მასალაც გამოქვეყნდა. მოყვანილი თარიღები გამოანგარიშებული იქნა ჩვენს მიერ დადგენილი დედოფლის დაბადების თარიღის მიხედვით.

თეიმურაზის პოემა - „წამება ქეთევან დედოფლისა“ უნდა დაწერილიყო 1628-1629 წლებში, სადაც პოეტი წერს: „ჭეშმარიტი შენ ხარ, ვინცა ერთი რჯული გაათასე“, ხოლო 76-ე სტროფში იგი ამბობს: „მათ აწამეს წმინდა ესე სეკდემბერსა ათორმეტსა, შეიღსა თვემდე მოგახსენებ სასწაულსა მეტის-მეტსა, საქართველო აღებულა წელს ნაჭამი ათერთმეტსა, მარტში დარჩა მას მეუფეს ქრისტიანი ნათლის სვეტსა“. სტროფის პირველი სტრიქონი ეხება დედოფლის წამების დღის რიცხვს. სხვაობა ერთი დღეა, ანუ „13“-ის ნაცვლად წერია „12“. ზოგიერთ წყაროში სექტემბრის სხვა დღეებიც არის

მოყვანილი. მაგ. ბელგიურ წყაროში წერია: „**6. 12. 1624**“, სხვა წყაროებში კი – უმეტესად „**13 სექტემბერი, ძვ. სტილით**“; მეორე სტროფი ეხება დროს, რომელიც გავიდა მას შემდეგ, რაც ქეთევან დედოფლის **წმინდა ნაწილები: თავი, მარჯვენა ხელი და რაოდენიმე შედედებული სისხლი, 1628 წლის 1 ივნისს კათოლიკურმა მისიონერებმა საქართველოში ჩამოაბრძანეს. ივნისის თვეში მშობლიურმა მიწამ მიიბარა წმ. დედოფლის ნაწილები**. შვიდი თვის შემდეგ **პოემა უნდა დაწერილიყო – 1628-1629 წლებში, ივნისის თვეში**.

მესამე სტრიქონი მეოთხესთან მჭიდრო კავშირშია. რიცხვი „11“ შეიძლება დედოფლის დაბადების დღეს აღნიშნავდეს, ან მძევლად აყვანის დღეს ეხებოდეს, ვინაიდან მარტის თვე, დედოფლის დაბადების თვეა (1573 წლის მარტი) და მძევლად აყვანის თვეც (1614 წლის მარტი).

თეიმურაზის მხრიდან, პოემის სტრიქონებში, განსაკუთრებული აქცენტი ეთმობა დედოფლის ქრისტიანობასთან კავშირს. დედოფალს სპარსეთში წასვლის წინ ულოცია გურჯაანის ყველაწმიდის ტაძარში. **„მთელი კახეთი ლოცავს და აკურთხევს სახელსა მისსა... მტკიცედ და შეურყევლად დაცვისათვის ქრისტეს სარწმუნოებისა“**. მეფე-პოეტის მიერ ქრისტიანი დედის ქრისტიანულ კონტექსტში, მხატვრულად მოხსენიება გვაფიქრებინებს, რომ რიცხვი „ათერთმეტი“, დედოფლის დაბადების თარიღს უნდა აღნიშნავდეს და არა ტყვედ წაყვანის თარიღს.

ქეთევან დედოფლის ბიოგრაფიის მიხედვით: „შაჰ-აბას მძვინვარებდა, სახიერი ქრისტე დასტკებოდა: ტანჯვანი ძნიადობდეს, მოსაგებელი ძვირფასობდა... მან მისცა სული თაჰსა უფალსა ჩქვდ-სა წელსა, სეკდემბრის ივ-სა. ზეცისა ძალთა განიხარეს, ოდეს წარსდგა წმიდა დედოფალი წინაშე მეუფისა საყდრისა ამა ახლითა გვირგვინითა, ვიდრე დაბინდებამდე წმიდა გვამი ქეთევან მოწამისა, სისხლით შესვრილი, ედვა შუა მოედანზედ და ვერავინ ჰხედავდა მიახლოებასა, მტანჯველთა შიშისა გამო, თუმცა გარემოს წმიდისა მრავალნი ჰსტიროდნენ. გარნა უფალმან ადიდა გვამი მისთვის ვნებულის დედოფლისა: მწუხრიდგან განთიადადმე ადგა მას ბრწყინვალე ნათელი, რომელმაც განანათლა გულნიცა მრავალთა ურწმუნოთა. ამათ ახალთა მორწმუნეთა უშიშრად იცხეს დედოფლის სისხლი ქრისტესთვის დათხეული, და დაფლეს გვამი მისი მცირესა ეკლესიასა შინა, სადაც ემარხენ ორნი მხევალნი წმიდისანი, ტყვეობაში გარდაცვლილნი. დედოფლის მოწამეობამ განაკვირვეს თვთ უცხოთ სარწმუნოების კაცნიცა. ლათინთა მღუდელთა, რომელნიც ამჟამად ჰსცხოვრებდნენ შირაზში, წარმართთა მოსაქცევად. დაფარვით გამოიტანეს ეკლესიიდან გვამი მოწამისა და დიდის პატივით დაასვენეს თავიანთ სასახლის ეკლესიის ტრაპეზსა ზედა. ამიერიდგან მორწმუნენი მიიღებდნენ მრავალთა კურნებათა ნაწილთა მისთაგან და თვთ ადგილისაგანაცა, სადაც აწამეს ქრისტეს მოწამე. ავგუსტინელმა პატრებმა დახატეს დედოფლის ხატი და მათ ჰქონდათ თავიანთ ტაძარში“ (გაზ. თბილისის უნივერსიტეტი, 2004).

„დიდება მისი არა წარხდეს. გვამმა მისმა მშვიდობით განისვენოს, სახელი მისი ჰგიებდეს ნათესავად. სიბრძნესა მისსა აუწყებდნენ ერნი და ქებასა მისსა ქადაგებდეს ეკლესია (სავენელი, 1857, გვ. 47).

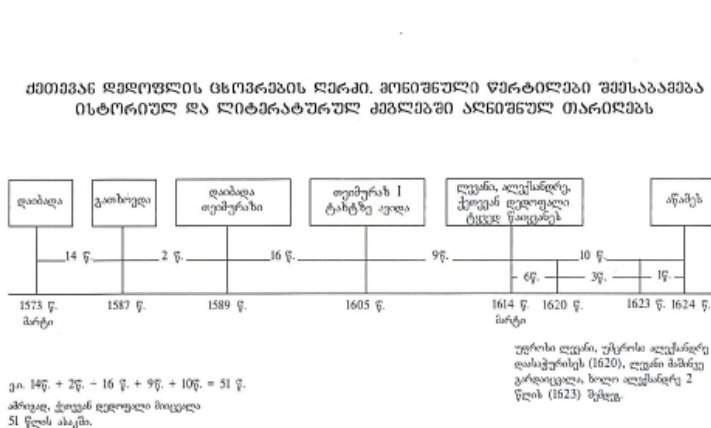
დაბოლოს, ქეთევან დედოფალი: დაიბადა 1573 წლის 11 მარტს; 14 წლისა გათხოვდა 1587 წელს; 2 წლის შემდეგ, 1589 წელს შეეძინა ვაჟიშვილი თეიმურაზი. 16 წლის თეიმურაზ I ტახტზე ავიდა 1605 წელს; თეიმურაზის ტახტზე ასვლიდან, 9 წლის შემდეგ, 1614 წლის მარტის თვეში ტყვედ წაიყვანეს, შვილიშვილებთან: ლევანთან (უფროსი) და ალექსანდრესთან (უმცროსი) ერთად ქეთევან დედოფალი; 6 წლის შემდეგ, 1620 წელს ლევანი და ალექსანდრე დაასაჭურისეს. ლევანი მაშინვე გარდაიცვალა, ხოლო ალექსანდრე 3 წლის შემდეგ, 1623 წელს; ქეთევან დედოფალი ტყვეობაში წაყვანიდან 10 წლის შემდეგ, 1624 წლის 13 სექტემბერს (ძვ.ს) აწამეს. აღნიშნული წლების შეკრებით: 14წ. + 2 წ. + 16 წ. + 9 წ. + 10წ. = 51 წ. მიიღება, რომ ქეთევან დედოფალი მიიცვალა 51 წლის ასაკში და არა 40 წლის ასაკში, როგორც მამა ამბროზიო დუშ ანჟუმს უწერია.

მოყვანილი თარიღების მიხედვით ქეთევან დედოფალი დაბადებულია 1573 წლის 11 მარტს. მართლმადიდებელი სარწმუნოებისა და სამშობლოს სიყვარულისათვის, 51 წლის ასაკში, წამებით აღესრულა 1624 წლის 13 სექტემბერს (ძვ.ს.).

იგი აჯანყდა ქსნე-
თისა სახითა 1624 წელსა სეკტემბრის 13 დღესა,
ოწმოცდა თერთმეტის წლისა შობითჲან.

(ალ. სავანელი, ჟ. ცისკარი, 1854, გვ. 45.)

კითხვას, ვინ უწოდა ქეთევან დედოფალს – წამებული? დე კასტელი პასუხობს: „თუმცა თეოლოგიის თვალსაზრისით სქიზმატიკოსების ხსნა ძნელია, მაგრამ, როცა გარდაიცვალა ეს ბატონიშვილი ქალი, რომელიც იცავდა სარწმუნოებას, შეიძლება გაბედულად ითქვას, რომ მან თავისი სული ისხნა. პაპმა ურბანო VIII-მ თეიმურაზს, ქეთევანის შვილს მოსწერა წერილი, რომელშიაც ქალბატონს უწოდა – წამებული (დე კასტელი, 1977, გვ. 189).

დამოწმებული წყაროები და ლიტერატურა

ბაგრატიონი, ვახუშტი. (1973). *აღწერა სამეფოსა საქართველოსა*. ქართლის ცხოვრება. ტ.IV. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ. თბილისი.

დეკასტელი, დონ კრისტოფორო. (1977). *ცნობები და აღბოძრე საქართველოს შესახებ*. თარგმნა ზ. გიორგაძემ. თბილისი.

სავანელი, ალ. (1857). ცხოვრება ქეთევან დედოფლისა. *ქ. ცისკარი*. #12.

სარაჯიშვილი, გ. (2004). ჭეშმარიტი მაგალითი შთამომავლობისათვის. *გაზ. თბილისის უნივერსიტეტი*. 12 სექტემბერი. #32.

სარაჯიშვილი, გ. (2010). ქეთევან დედოფლის დაბადების თარიღისათვის. *ქ. „საქართველოს ბიბლიოთეკა“*. №4(41).

ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. ტ. 1. 1975.

ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. ტ. 3, 1978.

ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. ტ. 4, 1979.

ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. ტ. 10. 1986.

REFERENCES

Vakhushti Bagrationi, Vol. 4 “Life of Kartli” in *Description of the Kingdom of Georgia*, ed. Simon Kaukhchishvili, Tbilisi, 1973

Don Cristoforo De Castelli, *The facts and album about Georgia*, ed. Bezhan Giorgadze, Tbilisi, 1977

Aleksandre Savaneli, “The life of Queen Ketevan”, *Tsiskari*, No. 12, 1857

Giorgi Sarajishvili, “A true example for posterity”, *Tbilisi University*, No. 32, 2004

Giorgi Sarajishvili, “Of the date of birth of Queen Ketevan”, *Library of Georgia*, No. 4, 2010

Georgian Soviet encyclopedia, Vol. 1, 1975.

Georgian Soviet encyclopedia, Vol. 3, 1978.

Georgian Soviet encyclopedia, Vol. 4, 1979.

Georgian Soviet encyclopedia, Vol. 10, 1986.

GIORGI SARAJISHVILI

OF THE DATE OF ST. KETEVAN THE MARTYR’S BIRTH

Abstract

The essay estimates figures of the date of the Georgian Martyr St. Queen Ketevan’s (executed in 1624, Iran) nativity. Al. Savaneli’s essay “The Life of Queen Ketevan”, published in 1857 in “Tsiskari” paper, is the only Georgian historical or literary source that clarifies the year of her birth, 1573. Moreover, the same year is claimed by the material found in the archive of the Bollandists’ main center in Brussels, which initially attracted Georgian researchers’ attention through a photocopy published in newspaper. The latter mentions the date of Queen Ketevan’s birth: „Mar* 1573”. Thus, it also submits the month of her nativity, although the day is skipped (marked with asterisk).

Keywords: St. Ketevan the Martyr, Georgia, Date of birth.